

Valorificarea situației de comunicare în scopuri didactice

Maria PRUTEANU

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu"

Rezumat

Problema situației de comunicare este problemă complexă care generează mereu interpretări noi. Valorificarea situației de comunicare devine o valabilitate pentru numeroase acțiuni formative în procesul educației lingvistice cu orientare profesională a studenților alolingvi, în baza limbii române. Asume situația de comunicare poate transforma studentul din subiect -receptor de informații în subiect - locutor activ, astfel formându-i noi experiențe de învățare a limbii.

Cercetarea respectivă conturează disponibilitatea teoretico- aplicativă a situației de comunicare ca un stimul al activității verbal - comunicative a studenților alolingvi. Dorim să specificăm noțiunea de valorificare în definirea scopurilor didactice în raport cu acțiunea formativă a situației de comunicare.

Cuvinte cheie

mecanism formativ, etapa de (de-/re-)contextualizare, obiective operaționale, potențial productiv, explorarea câmpului lingvistic, predarea strategică

1. Introducere

Învățarea unei limbi se bazează, în primul rând, pe un sistem educațional, care prevede o „anumită” consecutivitate în selectarea materialului lexico-gramatical. Prin urmare, formarea competențelor comunicative este mijlocul și modalitatea formării unei comunicări fluente; axate pe studentul alolingv vorbitor.

La etapa inițială de valorificare a situației de comunicare în scopuri didactice, se manifestă trei elemente-cheie:

1. Materialul lexico-gramatical;
2. Modelul comunicativ-acțional, care prevede formularea sarcinii comunicative;
3. Structurarea modelului verbal.

În procesul de comunicare studentul alolingv nu pune accentul pe semnificația gramaticală a „îmbinărilor de cuvinte”, ci pe acele forme gramaticale care se folosesc „mai ușor în practica de comunicare”. Contextul problematizat nu are condiții nici de „fixare”, nici de „activizare”, evitând înțelegerea lui semantică. (11)

Principiul dobândirii unor cunoștințe despre limbă trebuie să țină seama de mersul „lingvistic” al societății, de principiile economice ce stau la baza societății date. Numai includerea unor „structuri competente de comunicare” ar putea realiza o comunicare motivată și necesară societății.(1) Orice „structură nouă de

comunicare” pe care doresc s-o asimileze studenții alolingvi, trebuie să fie conectată la activitatea practică de comunicare a societății.

2. Aspecte de asimilare a limbii române

Pentru a reflecta problema ce ține de integrarea studentului alolingv în comunicarea orală și scrisă, este rațional să analizăm unele idei din psiholingvistica progresivă, care sunt centrate pe aspectele de însușire a situației de vorbire. Cercetătorii E. Bates, J. Bruner, M. Hickmann, J. Beaudichon, J. Rondal sunt interesați de aspectele semantice ale actului de comunicare și de contextele lingvistice, cognitive și sociale. În aceste abordări, numite interacționiste, se consideră că dezvoltarea situației de comunicare este determinată de mai mulți factori interdependenți:

1. **Factorul cognitiv**, inspirat din teoria lui J. Piaget, care avansează ideea că dezvoltarea comunicării orale și scrise, a imaginii culturale în ansamblu, permite ca situația de comunicare să devină o formă de exprimare a ideilor și de formare a abilităților cognitive generale;
2. **Factorul social**, bazat pe ideile lui L. Vâgotski, care evidențiază mediul social și importanța „contextului” în care se produce comunicarea;
3. **Factorul competițional**, propus de H. Besse, care acordă o importanță deosebită studierii dezvoltării pragmatice a funcțiilor de comunicare cu care interacționează studenții alolingvi, evidențiind aspectul – problemă în comunicare.

În această ordine de idei, valorificarea situației de comunicare în scopuri didactice ar putea deveni un „factor neesențial”, dacă n-am atribui importanță atât principiilor creării unui sistem de formare a competențelor comunicative, cât și principiilor educației pentru o „comunicare conștientizată” prin prisma următoarelor principii: **principiul activității verbal-mintale, principiul individualizării, principiul parteneriatului acceptabil, principiul acțional, principiul ambianței comunicative, principiul influenței comunicative.** (6,pag.17-21)

Aceste principii ne permit să confirmăm faptul că activitatea educațională poate avea tangențe și cu noțiunea de „percepere a actului de comunicare în scopuri didactice”. Cu ajutorul diferitor mijloace de comunicare studentul alolingv pune în mișcare diferite „blocuri semantice” necunoscute care apoi pot deveni elemente de bază în cunoașterea limbii de comunicare cu orientare profesională și în final, de a păstra „legătura inteligentă cu mediul profesional”(6, pag.8-13)

3. Strategii “relevante” de predare a limbii române pentru studenții alolingvi

Vom încerca să conturăm câteva modele de predare relevantă, pornind de la idee că **a predă este cel mai bun mod de a impulsiona, încuraja, promova și de a continua învățarea.** Modul în care sarcinile de instruire sunt concepute și aduse la cunoștința studenților alolingvi, configurația situațiilor educaționale organizate, sunt menite să declanșeze, să susțină și să catalizeze implicarea și activitatea lor.

Dorim să menționăm importanța **predării strategice** care favorizează dobândirea de către studenți atât a cunoașterii strategice, cât și a celei procedurale,

presupunând atingerea de nivele taxonomice superioare ale gândirii și favorizează câștigarea autonomiei în învățare.

Pentru a desprinde mai ușor caracteristicile funcției de predare strategică, vom evidenția cele trei etape importante, care pot interveni în procesul de valorificare a situației de comunicare în scopuri didactice și vom identifica principalele obiective ale aceste predări. Se impune, în cazul nostru, diferențierea dintre obiectivele predării strategice și cele operaționale.

La etapa de contextualizare, predarea strategică într-un scopuri didactice își propune să-i stimuleze pe studenții alolingvi în vederea desfășurării activității, respectiv **să impulsioneze procesul autentic de construire a cunoștințelor**, propunându-și:

- să realizeze un mecanism de feed-forward eficient;
- să identifice eventualele lacune ale studenților;
- să identifice segmentele de conținut care reprezintă relevanță pentru studenții alolingvi.

La etapa de decontextualizare predarea strategică își propune să-i sprijine și să-i ghideze pe studenți în a aplica cunoașterea declarativă, procedurală și strategică de identificare a instrumentelor intelectuale și materiale adecvate și în conceperea de strategii de învățare originale, respectiv, să stimuleze și să optimizeze procesul de construire a cunoștințelor, cel de învățare, urmând:

- să realizeze un mecanism de feed-back formativ eficient;
- să activeze și să deplaseze reprezentările studenților, să le modeleze puțin și să le restructureze;
- să favorizeze operaționalizarea achizițiilor studenților;
- să ajute studenții să proceseze informațiile, să reflecteze asupra lor și să însușească cunoștințele, rezolvând problemele de asimilare contextuală;
- să trateze, să organizeze și să stocheze cunoștințele în memorie etc.

La etapa de recontextualizare, predarea strategică își propune să-i determine pe studenții alolingvi să valorifice achizițiile în contexte noi, respectiv să valideze propriul proces de construire a cunoștințelor, propriul proces de învățare-asimilare, dacă caută:

- să realizeze un mecanism de feed-back formativ eficient;
- să determine activarea, restructurarea și valorificarea anumitor achiziții anterioare și să le utilizeze în contexte noi;
- să sprijine înțelegerea de către studenți a unor strategii de învățare, de valorificare a cunoașterii declarative, procedurale și strategice;
- să creeze premisele personalizării achizițiilor la studenți, ale integrării lor în sistemul cognitiv propriu în viziune sistemică (arta profesorului constă în crearea de situații didactice de comunicare în scopuri didactice, chiar dacă se prezintă doar „fragmente ale realității de comunicare”, vizându-se atingerea unui obiectiv cognitiv modest, sensul căruia rezidă în integritate și atunci studentul alolingv poate sesiza întregul context, text fără

achiziționarea cunoștințelor fragmentare ale situației de comunicare”) ș.a.(11)

În această ordine de idei, procesul de comunicare în limba română de către studenții alolingvi cere să fie organizat ca o activitate de soluționare conștientizată a situației de comunicare.

În același timp favorizarea „nevoii de a comunica” va presupune un efort și un curaj deosebit în actul de comunicare, deoarece întrebarea formulată într-un context de comunicare este o cale de a respecta nevoia de a comunica corect.

Se consideră că educația pentru o comunicare eficientă are drept scop fundamental „pregătirea tinerei generații pentru surprizele vieții social-economice”, cum sunt explozia informațională, limbajele artificiale, tranzacția informațională de la **a fi** la **a avea** până la **a deveni** – toate duc la reconstruirea drumului în educație și autoeducație. (1)

4. Obiective operaționale de reproducere a situației de comunicare

Referitor la specificul învățării limbii a doua, Slama-Cazacu, care este și autoarea concepției metodologiei contextual- dinamice, susține următoarele: ”Orice metodologie de predare a limbilor trebuie să fie fundamentată teoretic, să fie justificată de o motivare a ei prin argumente atât lingvistice, cât și psihologice, psiholingvistice, pedagogice și desigur, pragmatice. În învățarea limbilor se realizează nu numai formări de obiceiuri lingvistice, ci și modificări de structură mentală, adaptări la modul de gândire, de decupare a realității, reflectat în limba care se învață sau în limba a doua”. (8, pag.375)

Învățarea limbii române de către alolingvi a depășit demult cadrul îngust al unei discipline de studiu, devenind de fapt, o dimensiune vitală a cultivării și pregătirii profesionale a specialistului.

Vorbind despre specificul situației de comunicare ca mijloc de însușire a informației cu orientare profesională, susținem necesitatea de prelucrare a strategiei de predare- învățare - evaluare prin acțiuni de valorificare a situației de comunicare.

În vederea selectării situației de comunicare urmează să formulăm careva răspunsuri la următoarele întrebări: dacă această situație este actuală pentru studenții alolingvi, dacă este un model de rezolvare a unor probleme de comunicare, dacă este productivă pentru sfera comunicativă în afara procesului educațional, dacă include unități lexicale utile ce preîntâmpină barierele de înțelegere a situației de comunicare, dacă e adecvată nivelului general al studenților alolingvi. etc.

Stipulările Cadrelor Europene Comune de referință pentru Limbi (1,pag.15) consemnează faptul că utilizatorul unei limbi este considerat, în primul rând, drept actor social, care are de îndeplinit anumite sarcini într-un anumit mediu, în cadrul unui domeniu de activitate, el se orientează spre utilizarea strategică a competențelor comunicative de care dispune pentru a obține un anumit rezultat. Din această perspectivă, valorificarea situației de comunicare este definită ca orice secvență de comunicare, înscrisă într-un domeniu specific de activitate a studentului alolingv.

Este firesc, de asemenea să menționăm că în procesul de valorificare a situației de comunicare în scopuri didactice, studentul alolingv dispune de mai multe mijloace, unități verbale, decât în cazul comunicării scrise. Observațiile au demonstrat că studenții alolingvi percep, înțeleg și argumentează fenomenele actuale mai bine, dacă le poate reproduce corespunzător în situații de comunicare respectând obiectivele operaționale de predare strategică a limbii române. Abundența materialului lexical, imperfecțiunea modelelor de comunicare, insistența probelor scrise în perioada școlară pot duce la abandonarea comunicării în limba română. Orice strategie didactică în acest domeniu trebuie să țină cont de etapele productive ale materialului didactic asimilat care ar „mișca vocabularul activ al comunicării, evitând capcanele unui act de comunicare pasiv și sărac”.(4)

Astfel, volumul exagerat „al câmpului de comunicare, pe de o parte, și micșorarea capacității de a rezolva productiv potențialul activ al acestui câmp, pe de altă parte, condiționează o valorificare scăzută a situației de comunicare în scopuri didactice”. (5)

O soluție de valorificare corectă a actului de comunicare ar fi înscrierea strategiilor de valorificare a situației de comunicare în context problematizat.

5. Strategii de valorificare a situației de comunicare în scopuri didactice

Strategii	Variante de desfășurare
I Esența situație de vorbire	
1. Succesiunea logică; 2. Relația cu mediul lingvistic; 3. Valorificarea și explorarea câmpului lingvistic.	1. La etapa de contextualizare: să realizeze un mecanism de feed-forward eficient; 2. La etapa de decontextualizare: să realizeze un mecanism de feed-back formativ eficient; 3. La etapa de recontextualizare: să valorifice productiv în mediul lingvistic.
II Situația de comunicare – unitate esențială de comunicare	
1. Armonizarea „unităților de vorbire” în secțiuni cu orientare profesională. 2. Modelarea productivă a fiecărui element-cheie al situației de comunicare. 3. Aplicarea în practica profesională a contextului problematizat flexibil pentru comunicare.	1. La etapa de contextualizare: să cerceteze și să practice „exprimările temeinice” în context problematizat; 2. La etapa de decontextualizare: studentul alolingv asimilează elementele posibile în formarea lui intelectuală și profesională; 3. La etapa de recontextualizare: valorificarea cunoașterii procedurale și strategice.

III Aspectul situației de comunicare	
1. Rezonanța social-economică a situației de vorbire; 2. Dinamizarea situațiilor; 3. Dorința studentului alolingv de a valorifica situația de comunicare.	1. La etapa de contextualizare: să identifice segmentele de conținut al contextului în vederea aplicării lui în practică; 2. La etapa de decontextualizare: să operaționalizeze cunoștințele dobândite prin elaborarea unui proiect de instruire profesională; 3. La etapa de recontextualizare: să se conformeze cadrului situațional concret, să demonstreze situații concrete de vorbire; să cerceteze și să aprecieze posibilitatea de a se conecta într-un context problematic, dar realizabil.

Rezumându-ne la problema situației de comunicare în scopuri didactice, dorim să menționăm caracterul activ și productiv al ei în cadrul celor trei etape de contextualizare, care nu rămân invariabile, ci se dezvoltă, se perfecționează în procesul de valorificare conștientizată a activității studentului alolingv și a relațiilor lui cu mediul social-economic.

Referințe bibliografice

- Cadrul European Comun de Referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare. Diviziunea: Politici Lingvistice, (2003) Strasbourg. Chișinău: F.E.P.,
- Carrol B. J. (1980) Testing Communicative Performance, Oxford.
- Coteanu, I., (1989) Actul comunicării și efectele lui în procesul instructiv-educativ. // Revistă de pedagogie, nr. 3.
- Dinu, M., (1999) Comunicarea. Repere fundamentale, București, Editura Științifică.
- Dumitriu, Gh., (1999) Comunicare și învățare, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Iacob, L., (1995) Comunicarea didactică în psihopedagogie, Editura Spiru Haret, Iași.
- Parret, H., (1980) Le Langage en contexte, Amsterdam, 1980.
- Slama-Cazacu T. (1999), Psiholingvistica. O știință a comunicării, București: Editura ALL Educational.
- Șoitu Laurențiu. (2003) Pedagogia comunicării, București, Editura Didactică și Pedagogică, 2003.
- Wald H., (1989) Realitate și limbaj, București, 1989.
- Каменская И. А. (1993), Текст и коммуникация, Москва